

НАЦІОНАЛЬНА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА

ЛЕКЦІЯ № 11

Організація заходів цивільного захисту на підприємстві, в установі, організації.

Тема: 1. Дії у разі виникнення терористичного акту та захоплення учасників освітнього процесу та інших працівників у заручники.

Навчальні питання:

1. Небезпечні фактори теракту та можливий захист від нього.
2. Дії посадових осіб у разі надходження інформації про можливість теракту.
3. Правила поведінки учасників освітнього процесу та інших працівників у разі загрози та захоплення в заручники терористами.
4. Дії учасників освітнього процесу та інших працівників при евакуації, у разі виявлення невідомих підозрілих предметів, та обов'язки евакуйованих.
5. Основні правила поведіння у разі загрози та виникнення терористичного акту.

Навчальна мета:

– ознайомити співробітників з визначенням поняття тероризм та діям у разі будь яких його проявів.

Час: 1 год.

Метод: Групове заняття.

Посібники:

- Наказ МОН №1/9-609 від 11 серпня 2011 року “Методичні рекомендації щодо формування негативного ставлення суспільства до будь-яких форм і проявів тероризму та екстремізму

- Наказ МНС №860 від 18.12.2009 “Рекомендації щодо дій населення у разі загрози та виникнення вибуху, у тому числі тих, що виникли внаслідок терористичної діяльності”

1. Небезпечні фактори теракту та можливий захист від нього.

Визначення основних термінів

У Законі України “Про боротьбу з тероризмом” наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

тероризм - суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей;

терористичний акт - злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України. У разі, коли терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, передбачених статтями 112, 147, 258 - 260, 443, 444, а також іншими статтями Кримінального кодексу України (2341-14), відповідальність за їх вчинення настає відповідно до Кримінального кодексу України;

технологічний тероризм - злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненню загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру;

терористична діяльність - діяльність, яка охоплює:

- планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;
- підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;
- організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;
- вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;
- пропаганду і поширення ідеології тероризму;
- фінансування завідомо терористичних груп (організацій) або інше сприяння їм;

міжнародний тероризм - здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої

зброї масового ураження; терорист - особа, яка бере участь у терористичній діяльності;

терористична група - група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів;

терористична організація - стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації;

боротьба з тероризмом - діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності;

антитерористична операція - комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення злочинних діянь, здійснюваних з терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичного акту чи іншого злочину, здійснюваного з терористичною метою;

район проведення антитерористичної операції – визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція;

режим у районі проведення антитерористичної операції - особливий порядок, який може вводиться в районі проведення антитерористичної операції на час її проведення і передбачати надання суб'єктам боротьби з тероризмом визначених цим Законом спеціальних повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, які опинилися в районі проведення антитерористичної операції, нормального функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій;

заручник - фізична особа, яка захоплена і (або) утримується з метою спонукання державного органу, підприємства, установи чи організації або окремих осіб здійснити якусь дію або утриматися від здійснення якоїсь дії як умови звільнення особи, що захоплена і (або) утримується.

Тероризм, на жаль, став невід'ємною частиною політичних і економічних процесів в світі, і представляє все більш значну загрозу громадській і національній безпеці. Із одиничних проявів він перетворився в масове явище. Будучи різновидом організованої злочинності, які занурюються корінням в потужну тіньову економіку, тероризм може поставити під сумнів весь процес подальшого розвитку людства.

Тероризм та його розповсюдження у багатьох країнах, виникнення та кримінальна діяльність міжнародних терористичних організацій, підпільних терористичних та екстремістських центрів створює реальну загрозу всьому людству, у тому числі громадянам України, суспільним організаціям, державним органам та державі в цілому.

За останні роки терористичні акти були здійснені у безпосередній близькості до наших кордонів. Такий стан справ не може нас не непокоїти. Правоохоронні органи, які відповідають за стан національної безпеки та забезпечення безпеки громадян, суспільства та держави попереджують про можливість здійснення терористичних актів на території України

2. Дії посадових осіб у разі надходження інформації про можливість теракту.

Перебіг подій останнього часу свідчить про вихід у розряд пріоритетних завдань завдання анти терористичної діяльності. Не повинно бути жодного керівника, який би вважав, що у підпорядкованому йому навчального закладі можливість здійснення терористичного акту відсутня.

Вибіркова перевірка стану перепускного режиму, підбору кадрів для охорони навчальних закладів показала необхідність розгляду питання про розробку рекомендацій по забезпеченню безпеки дітей, учнів, студентів та персоналу закладів у надзвичайних умовах та у випадку загрози здійснення терористичного акту.

Запропоновані рекомендації щодо протидії тероризму враховують особливості нашого сьогодення.

З урахуванням потреб кожного навчального закладу, їх керівникам необхідно розробити робочі інструкції та плани дій на випадок виникнення екстремальних ситуацій, пов'язаних з проявами тероризму.

На імовірність залучення людини до терористичної діяльності можуть впливати ряд його особистих якостей:

- психологічна неврівноваженість;
- недотримання норм здорового способу життя, наявність шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю та наркотичних засобів);
- невміння будувати свої стосунки з оточуючими людьми;
- наявність протиріч у поглядах, цінностях, відсутність чітко сформованої мети в житті.

Тому головними завданнями закладів освіти є:

- розробка змістовних засад запобігання проявам насильства та екстремізму серед неповнолітніх і молоді;
- удосконалення нормативних засад запобігання проявам насильства та екстремізму в молодіжному середовищі;
- формування толерантності та запобігання проявам ксенофобії в молодіжному середовищі;
- усунення перешкод у взаємодії міліції, органів освіти та громадськості в процесі профілактики насильства серед неповнолітніх і молоді;
- спільна профілактична робота серед неповнолітніх;
- планування та координація профілактичної роботи освітніх закладів з особами, схильними до насильства й екстремізму;
- вивчення зарубіжного досвіду профілактики насильства та екстремізму серед неповнолітніх і молоді.

Керівник закладу зобов'язаний:

1. Знати основні вимоги керівних документів по попередженню та боротьбі з тероризмом.

2. Особисто організувати та контролювати планування та організацію заходів по забезпеченню безпеки студентів та персоналу у приміщеннях та на території закладу.

3. Забезпечити проведення виховних годин для розгляду питань суспільної профілактики та боротьби з тероризмом.

4. Включити до плану виховної роботи проведення заходів, що ілюструють антигуманну спрямованість тероризму.

5. Щорічно планувати навчання, що стосуються питань протидії та правил поведінки під час здійснення терористичного акту.

6. Зобов'язати весь персонал прибуваючий на свої робочі місця проводити огляд на предмет виявлення підозрілих предметів.

7. Контролювати порядок на дахах, в підвальних та підсобних приміщеннях. Особисто контролювати порядок доступу в місця, найбільш вірогідного проведення терористичного акту.

8. Особливу увагу приділяти приміщенням для занять підвищеного ризику.

9. Створити умови унеможливлення потрапляння сторонніх предметів та автотранспорту на територію навчального закладу.

10. Забезпечити своєчасне вивезення сміття з території навчального закладу.

11. Приймати особисту участь у розробці плану дій персоналу навчального закладу в умовах терористичної загрози.

Сигналом для негайного прийняття рішення про виконання плану дій у випадках, пов'язаних з терористичним актом, можуть бути факти:

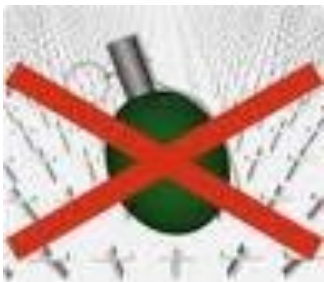
- знаходження у приміщенні, на території закладу та безпосередній близькості від нього підозрілого предмета, який може виявитися вибуховим пристроєм;

- надходження загроз по телефону, в усній або письмовій формі;

- захоплення терористами у заручники співробітників у приміщеннях чи на території закладу.

В усіх випадках керівнику необхідно діяти таким чином, щоб забезпечити безпеку співробітників.

У випадку знаходження вибухового пристрою або предмету, схожого на нього, керівник зобов'язаний:

1. Негайно повідомити чергову службу МНС по телефону 102 та місцевий орган МНС за формою: прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце знаходження закладу, телефон, сутність випадку.

2. До прибуття оперативно-слідчої групи організувати охорону місця, де був знайдений підозрілий предмет із залученням співробітника ДСО.

3. Суворо заборонити персоналу закладу наближатися, чіпати, розбирати чи переміщати знахідку. Зафіксувати обставини знаходження підозрілого предмету.

4. Вжити заходів щодо попередження паніки в процесі підготовки та проведення евакуації, недопущення випадків травматизму.
5. Організувати евакуацію учнів у небезпечне, заздалегідь визначене місце.
6. Організувати перевірку співробітників.

7. Забезпечити відключення електроенергії, водо- та газопостачання приміщення, забезпечити збереження матеріальних цінностей.

8. Забезпечити присутність осіб, які виявили небезпечні предмети для надання пояснень.

9. За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу управління МНС та діяти за його вказівками.

При отриманні загрози по телефону керівник зобов'язаний:

1. Забезпечити термінову передачу отриманої інформації до правоохоронних органів та місцевого органу МНС за формою: прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце знаходження закладу, телефон, сутність погрози.
2. Зафіксувати у письмовій формі зміст та характер погрози, особливості передачі (шумовий фон, стать погрожувала, особливості мовлення – тембр голосу, акцент, наявність жаргонних, професійних та діалектичних виразів та ін.).
3. Виконати вимоги представників правоохоронних органів щодо організації дій на основі отриманої від вас інформації.
4. Попередити співробітника ДСО та всіх працівників адміністрації навчального закладу про факт отримання загрози та виклику оперативно-слідчої групи.
5. Забезпечити можливість безперешкодного під'їзду до навчального закладу автомашин правоохоронних органів, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, підрозділів МНС, тощо.
6. Після прибуття оперативно-слідчої групи керуватися вказівками їх керівника.
7. За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу МНС та діяти за його вказівками.
6. Забезпечити можливість безперешкодного під'їзду до навчального закладу автомашин правоохоронних органів, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, підрозділів МНС, тощо.
7. Після прибуття оперативно-слідчої групи керуватися вказівками їх керівника.
8. За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу управління освітою та діяти за його вказівками.

При захопленні терористами у заручники співробітників у приміщеннях чи на території навчального закладу керівник зобов'язаний:

1. Забезпечити всіма можливими засобами термінову передачу інформації про захоплення заручників до правоохоронних органів.
2. По можливості провести евакуацію учнів та працівників навчального закладу, які не стали заручниками.
3. Прийняти всі міри по недопущенню паніки.
4. Не допустити випадків несанкціонованих дій по визволенню заручників з боку працівників закладу, батьків та інших громадян, що не мають відповідних повноважень.
5. Після прибуття представників правоохоронних органів діяти за вказівками їх керівника.

3. Правила поведінки учасників освітнього процесу та інших працівників у разі загрози та захоплення в заручники терористами.

Якщо Ви виявилися заручниками терористів

1. Забудьте, будь ласка, той «досвід», що був набутий Вами після перегляду пригодницьких фільмів.
2. Намагайтеся зрозуміти, чого хочуть терористи, визначити для себе, хто з них найнебезпечніший (нервовий, агресивний).
3. Не апелюйте до совісті терористів - це майже завжди даремно.
4. Доведеться виконати всі вказівки ватажка, не намагайтеся нагло дивитися йому в очі - це частіше є сигналом до агресії з його боку.
5. Якщо хтось поранений, комусь потрібна допомога, а Ви можете її зробити, попросіть підійти старшого й зверніться до нього з наступними словами: “Ви можете зберегти життя людині. Це, може, Вам колись зарахується. Я можу надати допомогу й завжди замовлю за Вас слово. Будьте розсудливі! Дозвольте мені допомогти людині, інакше ми його втратимо”. Говоріть при цьому спокійно, не приказним тоном, однак самі нічого не вживайте, поки не отримаєте дозволу.
6. Намагайтеся уникати контактів з терористами, якщо вони вимагають від Вас “співучасті” у тих або інших діях. Наприклад, в'язати когось, піддати катуванню й т.п. Ніхто й нічого не заважає Вам у цьому випадку “втратити” свідомість, продемонструвати переляк, безсилля, послатися на слабкість.
7. Якщо Вам здалося, що терорист блефує і в руках у нього муляж, не перевіряйте цього! Помилка може коштувати Вам життя.
8. При проведенні заходів щодо захоплення й знешкодження терористів не кваптеся залишати приміщення, тому що Вас можуть прийняти за злочинця, і Ви мимоволі виявитеся мішенню для групи захоплення.
9. Намагайтеся запам'ятати все, що бачите, чуєте: імена, клички, хто що робив, що вживав, як поводився, їхній зовнішній вигляд. Цілком можливо, Ваші показання будуть дуже важливі для слідства.

Пам'ятайте!

Немає безвихідних положень. Треба запастися терпінням і опиратися на свою розсудливість.

4. Дії учасників освітнього процесу та інших працівників при евакуації, у разі виявлення невідомих підозрілих предметів, та обов'язки евакуйованих.

См. Лекція № 1 п.5

5. Основні правила поведження у разі загрози та виникнення терористичного акту.

Перераховані види тероризму загалом не характерні для України. Однак сучасний розвиток відкритого суспільства, збільшення можливостей для переміщення по земній кулі, збройні конфлікти поблизу кордонів нашої держави дають підстави вважати, що кожен з нас може стати жертвою терористичного акту. В цьому випадку на перший план виходить питання збереження власної безпеки, збереження життя та здоров'я.

Останніми роками у світі збільшилася кількість випадків **захоплення заручників**. Відомим терористичним актом останнього часу є захоплення в заручники глядачів та акторів мюзиклу "Норд-Ост" у театральному центрі на Дубровці в Москві, де були громадяни України. Такі злочини – образа честі і гідності захоплених людей, заподіяння їм моральних і фізичних страждань, тілесних ушкоджень і навіть смерті.

Правила безпеки, якщо вас захопили злочинці як заручника. Потрібно пам'ятати:

- якщо злочинці в стані сп'яніння, то обмежуйте контакти з ними;
- не посилюйте агресивність злочинців непокою, лайкою, зайвим опором;
- виконуйте вимоги терористів;
- уникайте будь-яких дискусій;
- з першою нагодою намагайтеся повідомити про своє місцезнаходження рідним чи в міліцію;
- намагайтеся запам'ятати будь-яку інформацію (вік, ріст, голос, манеру розмовляти, звички тощо) про злочинців;
- не дозволяйте собі падати духом;
- стежте за поведінкою терориста, намагайтеся втекти;
- при звільненні виходьте якомога швидше, речі залишайте там, де вони лежать, оскільки там можливі вибух або пожежа.

Начальник відділу ЦЗ

С. М. Воляник